
ROLUL ZEMSTVEI BASARABENE ÎN DESCHIDEREA ȘCOLII DE VITICULTURĂ ȘI VINIFICAȚIE DIN SAHARNA

Vera Serjant

Învățământul agricol în Basarabia la sfârșitul sec. XIX - începutul sec. XX era la un nivel scăzut. Prima școală deschisă în acest domeniu, a fost școala de viticultură și vinificație fondată în 1842 de Ministerul Proprietăților de Stat al Guvernului Imperiului Rus la 2 km depărtare de Chișinău (astăzi sectorul Botanica), reorganizată în 1890 în Școala de Vinificație din Basarabia (Colesnic 1997, 496). În 1893 au fost deschise trei școli agricole: din Cucuruzeni, cu specializarea în vinificație și cultura tutunului, cea din Purcari – în vinificație, creșterea viermilor de mătase și silvicultură și cea din Grinăuți – în horticultură și silvicultură¹.

Problemele privind învățământul mediu și profesional au fost atribuite Zemstvei guberniale. Zemstva gubernială a optat pentru susținerea prioritară a instituțiilor de învățământ mediu și profesional, în defavoarea învățământului primar, pe care l-a lăsat în grija zemstvelor județene. În a doua jumătate a sec. XIX au fost deschise 15 instituții de învățământ mediu, iar în jurul anului 1900, Basarabia avea 16 asemenea școli (Coadă 2007, 113).

Tematica subiectului abordat în acest articol ține și el de acest aspect al activității Zemstvei guberniale și are drept scop aprecierea rolului Zemstvei guberniale în deschiderea Școlii de viticultură și vinificație de la Saharna.

Chestiunea privind deschiderea la Saharna a școlii de viticultură și vinificație, a fost propusă spre examinare pentru prima oară la sesiunea XXXV a Adunării Zemstvei guberniale (1903).

Darea de seamă a comisiei, care a alcătuit în grabă planul respectiv, n-a fost recunoscut pe motiv că n-a fost bine argumentat. Din acest motiv, Adunarea i-a ordonat Consiliului gubernial să prezinte în anul următor un proiect desfășurat

despre organizarea școlii pe moșia dăruită Zemstvei de către inginerul Nicolae Constantinovici Apostolopulo.

Pentru a înțelege despre ce este vorba, vom apela la un fragment din conținutul testamentului inginerului N.C. Apostolopulo.

Testamentul datat cu 6 mai 1893, alcătuit și înregistrat la biroul notarial al lui Dimitrie Ignatievici Pisarjevski în prezența martorilor: asesorul de colegiu V.F. Cucikov și negustorii Egor Alexandrovici Bacal și August Ivanovici Șlihenmeer conținea următoarele: „*Îi mai las în folosință pe viață soției mele Eugenia Ivanovna Apostolopulo o parte din moșia Saharna, care se mărginește la sud cu moșia Guciușca, la vest cu moșia Echimăuți, la nord cu râul ce vine din satul Echimăuți, trecând pe teritoriul mănăstirii, scurgându-se în Nistru; unde sa află și parcelele țăranilor; toată această parte cu terenurile agricole, viile și toate construcțiile, după moartea soției mele, le las Zemstvei basarabene cu următoarea condiție: ca Zemstva să deschidă în conac o școală de vinificație care să-mi poartă numele, iar pe câmpuri să organizeze un lot experimental. Dacă Zemstva va refuza s-o primească, sau dacă o va primi și timp de trei ani de la intrarea în vigoare a testamentului, nu va deschide școala și lotul experimental, atunci la ea vor putea pretinde moștenitorii mei direcți*” (Копия 1905, 39).

Această condiție a lui N.C. Apostolopulo a pus în gardă Zemstva, făcând-o să apeleze la juriști. Astfel s-au cerut consultații juriștilor locali (Blumenfeld și C.D. Chiriac) și celui din Sankt Petersburg – A. Pasover. Iată ce relatează președintele Consiliului gubernial baronul A. Stuart într-o cerere de-a lui: „*În timpul aflării mele la Sankt Petersburg, m-am adresat juratului împuternicit A. Pasover pentru o consultație în problema testamentului lui N. C. Apostolopulo. Prezentând raportul acestuia în scris, rog Consiliul să-mi întoarcă o sută (100) ruble, date acestuia pentru*

¹ Aici se pregăteau agronomi cu calificare medie, studiile fiind de patru ani. Școlile erau întreținute din contul mijloacelor statului, zemstvei și al veniturilor de pe moșiile mănăstirești.

*consultație. 19. 03.1904*². În raportul său din 27 februarie 1904 A.I. Pasover a ajuns la concluzia: „că cel mai practic și mai dorit rezultat ar fi cel de a ajunge la o înțelegere cu E.I. Apostolopulo din partea căreia nu va exista nici o dificultate, cunoscându-i scopul de a înveșnici numele soțului. Anume ea este numită de el executor testamentar și executor al dorinței de dinainte de moarte. Dar, deoarece, astfel de înțelegere n-a fost, atunci trebuie de ținut cont de veridicitatea și justetea adnotației de mai sus făcute pe marginea testamentului, deși o siguranță absolută a justiției penale și civile, în situația de față, bineînțeles, că nu poate fi”³.

Astfel, cel mai mult deranja faptul că Zemstva intra în posesia deplină doar după moartea soției acestuia.

Deși jurații au ajuns la concluzia că este imposibil de a schimba cumva testamentul, Consiliul gubernial încearcă totuși să găsească soluții economice de a-i lichida dreptul de proprietate în schimbul unei răscumpărări. Cu acest scop s-au cercetat toate veniturile moșiei de la Saharna. Conform raportului prezentat Adunării Zemstvei guberniale din 11 mai 1904, veniturile moșiei erau următoarele: 1) 6000 rub. din renta agricolă, 300 rub. din contul pădurii, 2000 rub. de la vie; 5000 rub. anual avea fabrica de olane, 300 rub. – alte terenuri. Total 13.600 rub. (Об устройстве 1905, 12).

În urma acestei evaluări Eugenia Apostolopulo accepta o rentă de 10.000 ruble anual, în schimbul refuzului ei la proprietate. Astfel, dânsa era gata să accepte și această variantă, numai ca dorința soțului să fie realizată. Dar lucrurile au evoluat altfel.

În februarie 1904, în timpul aflării președintelui Consiliului gubernial (baronul A. Stuart) și a agronomului gubernial la Petersburg, având ca argument decizia juratului împuternicit A. Pasover referitor la ineptia din testamentul lui N.C. Apostolopulo, a apărut posibilitatea de a colecta la Ministerul Agriculturii un bogat material în vederea organizării școlii. Materialele acestea au servit drept bază la alcătuirea unui raport, prezentat Adunării Zemstvei guberniale extraordinare din 11 mai 1904. În raport sunt expuse toate probele financiare și economice care ar permite organi-

zarea școlii și statutul ei cu cele 36 de subpuncte conform cărora urma a se organiza și funcționa școala.

De fapt, Adunarea din 11 mai 1904 a pus în discuție doar aspectul juridic al problemei și a acceptat propunerea lui M.V. Purișkevici, care prevedea următoarele: 1) de a primi averea dăruită Zemstvei de către răposatul proprietar de moșii N.C. Apostolopulo; 2) averea donată Zemstvei a o primi la dispoziția acesteia ori după moartea proprietarei, ori după refuzul acesteia la proprietate; 3) a organiza școala de vinificație în conacul răposatului; 4) atât școala de vinificație, cât și lotul experimental să poarte numele acestuia; 5) organizarea, utilizarea și întreținerea școlii și a lotului experimental, să se efectueze exclusiv din baza veniturilor pe care le va primi Zemstva de la moșie, fără nici o plată suplimentară din partea altor instituții, precum și a persoanelor particulare și 6) a încredința Consiliului gubernial prezentarea în cadrul viitoarei Adunări guberniale a Zemstvei a statutului școlii și lotului experimental și instrucțiunile privind conducerea ei (Отчет 1905, 139).

Punctul cinci al propunerii lui Purișkevici denotă evident poziția acestuia față de problemele învățămîntului, de a nu se cheltui prea mult, în cazul nostru de loc, din banii Zemstvei. De fapt aceeași atitudine a avut-o și în cazul celor trei școli agricole. De exemplu, la ședința din 12 ianuarie 1897 el a fost printre cei 11 delegați care au fost împotriviți (pentru au votat 17 delegați) de a se aloca din contul Zemstvei 2500 ruble pentru necesitățile școlilor (Журналы 1897, 453). Astfel, Zemstva gubernială acorda o mai mare atenție școlilor medii, însă contribuția ei financiară la întreținerea acestora era minimă. La fel s-a întâmplat și cu școala de la Saharna.

Acceptând propunerea delegatului M.V. Purișkevici, Adunarea Zemstvei guberniale a amânat pe un timp deschiderea școlii din Saharna.

Întrebarea se pune din nou la ședința din 18 decembrie 1904, când delegatul V.I. Bogdan, acționând în numele surorii sale Eugenia Apostolopulo, face o declarație conform căreia ea: 1) este de acord să ofere gratis încăpere pentru școală; 2) elevii școlii să fie întreținuți din contul ei; 3) este dispusă să cedeze gratis patru desetine de pământ pentru lotul experimental (Отчет 1905, 140).

² ANRM, F. 65, inv. 1, d. 13 77, f. 2.

³ ANRM, F. 65, inv. 1, d. 1377, f. 5.

De aici se vede clar, că soția lui N.C. Apostolopulo vroia cu orice preț să-i îndeplinească dorința acestuia, de a deschide la moșia din Saharna școala de viticultură și vinificație și lotul experimental, care să-i poartă numele. Cu atât mai mult cu cât expira termenul conform căruia urma să fie deschisă școala. N.C. Apostolopulo moare la 19 decembrie 1901. Testamentul a intrat în vigoare la 20 mai 1902, când a fost confirmat de Judecătoria Regională din Chișinău și expira pentru Zemstvă la 20 mai 1905.

Propunerea Eugeniei Apostolopulo a ridicat din nou întrebarea cu privire la deschiderea școlii. La ședința din 18 decembrie 1904 s-a ales o comisie, căreia i s-a încredințat să prezinte la următoarea ședință din 19 decembrie un raport și cheltuielile prevăzute, care au fost acceptate de adunare. Se prevedea ca numărul de elevi să se reducă la cinci persoane (în proiectul vechi al statutului, propus la 11 mai 1904, se prevedea cifra de 30 de elevi), primirea lor să se efectueze o dată la trei ani, alocațiile bănești urmau a fi următoarele: 1700 ruble pentru întreținerea școlii și 600 ruble pentru întreținerea lotului experimental.

Din 19 decembrie 1904 existența școlii era asigurată. Îndată după adunare și după sărbătorile de Crăciun, Consiliul gubernial a întreprins o serie de măsuri în vederea aprobării statutului școlii. La 3 ianuarie 1905, el cere guvernatorului să facă un demers Ministrului Agriculturii. La rândul său, președintele Consiliului gubernial, expunându-și toate condițiile de rezolvare a problemei în cauză, în demersul din 29 decembrie 1904, cere directorului Departamentului Agriculturii, S.N. Lenin, ca problema respectivă să fie examinată de către comisia școlară a Departamentului. Peste două săptămâni, președintele Consiliului a primit răspuns de la S.N. Lenin, în care acesta propunea ca proiectul statutului școlii să fie refăcut conform „noului regulament” despre învățământul agricol – cel din 26 mai 1904.

Indicațiile Departamentului Agriculturii au fost îndeplinite întocmai de Consiliul gubernial. Textul statutului a fost revizuit la o ședință specială la care au participat: membrii Consiliului, doi profesori de la Școala de vinificație din Basarabia și inspectorul local pe agricultură. În cadrul ședinței s-au făcut unele rectificări neînsemnate, dar nu s-a găsit de cuviință de a micșora cu mult numărul de ore pentru studierea celor două obiecte de

specialitate: viticultura și vinificația, din considerentul, că însușirea programei de către elevii cu un nivel de o clasă a școlii primare va necesita mult timp pentru repetarea și însușirea materialului studiat.

Textul cu rectificările respective era deja pregătit pentru a fi trimis la Petersburg, când s-a primit pe neașteptate de la administrația gubernială a Basarabiei în probleme de zemstvă și orașenești o adresă, cea din 14 februarie 1905 cu nr. 1025 în care se stipula: „conform indicațiilor șefului guberniei, administrația atenționează Consiliul, că Ministrul Agriculturii și Proprietăților de Stat, a permis Zemstvei basarabene să instituie pe moșia Saharna, dăruită acesteia de către N.C. Apostolopulo, școala inferioară de viticultură și vinificație, în baza regulamentului aprobat la 26 mai 1904 despre învățământul agricol, fără alocație din partea statutului” (Отчет 1905, 142).

S-ar părea că problema cu deschiderea școlii s-a rezolvat. Dar, o astfel de rezolvare nu-i convenea Consiliului gubernial din simplul motiv că specificările privind primirea elevilor o dată la trei ani, personalul școlii, numărul orelor de studii și repartizarea ocupațiilor, nu intrau în limitele regulamentului numit. De aceea, Consiliul hotărăște de a-l trimite pe agronomul Zemstvei guberniale L.F. Lonjinski la Petersburg, însărcinându-l cu misiunea de a obține la Minister aprobarea statutului nou, adoptat de Consiliu.

Textul statutului a fost discutat de comisia permanentă pentru problemele învățământului de pe lângă comitetul științific al Ministerului Agriculturii. Chestiunea privind modul de primire și alte puncte ale statutului au stârnit discuții aprinse, în urma cărora au survenit multe schimbări redacționale. În cele din urmă comisia hotărăște să-i dea acestui statut forma de „principii de bază pentru organizarea Școlii de viticultură și vinificație din Saharna de categoria II, purtând numele lui N.C. Apostolopulo”.

Această decizie a accelerat procesul de organizare a școlii. La 26 februarie 1905 aceste „principii” au fost aprobate de Ministrul Agriculturii. Ele constituiau 19 la număr:

1. În baza Regulamentului din 26 mai 1904 despre învățământul agricol (art. 4, 7, 10, 12, 13, 15, 16, 18, 22, 23, 24, 26, 29, 30, 32, 55, 56, 58, 60, 61, 62 și 63), la moșia Saharna, județul Orhei, gubernia Basarabia, dăruită Zemstvei

- basarabene de către inginerul N.C. Apostolopulo, se instituie școala inferioară a Zemstvei de viticultură și vinificație, de categoria II în numele lui N.C. Apostolopulo. Școala are drept scop pregătirea „executorilor” experimentați și „dibaci” în domeniul viticulturii și vinificației.
2. Studiile la școala din Saharna se vor face trei ani și vor fi alcătuite din cursul teoretic – studierea obiectelor de cultură generală și cel practic. Obiectelor de cultură generală: Religia (Legea lui Dumnezeu), limba rusă și aritmetica, li se acordă 12 ore pe săptămână și se vor preda conform art. 58 din regulament. Obiectele speciale: informații generale cu privire la științele naturii, viticultura și informații elementare despre vinificație, studiate pe parcursul celor trei ani, le sunt preconizate 30 de ore pe săptămână, dintre care 18 ore pentru predare, iar 12 ore pentru lucrări practice. Orelor de clasă, lucrărilor practice și însușirii meșteșugurilor (împletirea coșurilor și confecționarea butoaielelor), le revin 120 ore pe săptămână, iar în timpul de iarnă 168 ore, 2 ore dintre care îi revine măsurării pământului. Se mai studiază (după posibilități) legumicultura și pomicultura.
 3. La școală se înscriu elevi din rândul tuturor categoriilor sociale, care au atins vârsta de 14 ani, dar se dă preferință băieților mai în vârstă.
 4. Primirea elevilor se face o dată la trei ani, de la 7 până la 15 ianuarie, iar absolvirea la 15 decembrie.
Notă: În 1905, cu titlu de excepție, se primesc cinci elevi în luna mai, în anii următori primirea se va face conform indicațiilor Consiliului Zemstvei guberniale basarabene, în funcție de finanțele de care va dispune și de dimensiunile încăperilor.
 5. În afară de elevi de pension se primesc și elevi externi (fără găzduire în local).
 6. După absolvirea școlii, elevilor cu succese deosebite la lucrările practice, conform deciziei Consiliului școlii li se înmânează decorații – cadouri în formă de obiecte necesare pentru viticultură și vinificație (puieti, unelte mici, îndrumare etc.). În afară de aceasta, tuturor elevilor ce s-au aflat la întreținere totală de către școală, la absolvirea studiilor li se dau hainele și încălțăminte, confecționate recent.
 7. Orelor de clasă le sunt prevăzute 20 de săptămâni. Orarul lecțiilor este stabilit de Consiliul școlii.
 8. Repartizarea totală a lucrărilor și lecțiilor practice, pe parcursul întregului curs de studii, se face de către Consiliul școlii și este aprobat de tutorele ei; indicarea timpului de realizare a acestor lucrări și dispozițiile date elevilor în acest context se vor efectua de către administratorul școlii. Lucrările și lecțiile practice se vor repartiza între elevi astfel încât fiecare dintre ei, pe parcursul studiilor la școală să le îndeplinească pe toate și să poată, după absolvirea cursului, nu numai să îndeplinească de sine stătător lucrul, dar să și poată să-și explice de ce se face așa și nu altfel.
 9. Pentru supravegherea bunăstării școlii și necesităților ei, pe lângă școală se instituie un tutore. Persoana aceasta este aleasă de Adunarea Zemstvei guberniale basarabene și este aprobată de Ministrul Agriculturii și Proprietăților de Stat în acord cu guvernatorul local.
 10. Pentru discutarea și rezolvarea problemelor ce țin de pedagogie și gospodărie, pe lângă școală se instituie un Consiliu, alcătuit din: administrator (președintele Consiliului), învățător de religie, profesori și medic.
 11. Conducerea nemijlocită a școlii, atât pe plan instrucțional, cât și gospodăresc, este încredințată administratorului, căruia i se supune tot personalul școlii.
 12. Administratorul școlii și celelalte persoane din statul de personal se aleg de către tutorele ei cu acordul Consiliului Zemstvei guberniale, aprobarea lor în funcție, însă, se face conform art. 32 din Regulamentul din 26 mai 1904.
 13. În școală au loc examene de primire și de absolvire. Alcătuirea orarului examenelor, timpul și ordinea acestora, precum și numirea persoanelor prezente la examene țin de competența Consiliului.
 14. Elevul, care a susținut cu succes examenele, primește atestat cu semnăturile tutorelui și administratorului, cu notele de la obiectele studiate, precum și de la lucrările practice. Celui ce n-a susținut examenele de absolvire și celui ce-a fost exmatriculat mai înainte, li se înmânează un certificat de aflare temporară la această școală.
 15. Școala are ștampilă proprie cu inscripția: „Școala de viticultură și vinificație de la Saharna cu numele lui N.C. Apostolopulo”. Ștampilă se folosește atât pentru documente, cât și pentru colete.

16. Concediul mai mult de șapte zile administratorului se acordă de către Consiliul Zemstvei guberniale. *Notă.* Cu probleme de serviciu, administratorul școlii are dreptul să lipsească până la șapte zile, fără permisiunea tutorelui, înștiințându-l doar pe acesta cui a lăsat conducerea școlii.
17. Învățătorului de religie și altor profesori li se permit absențe din partea tutorelui până la 29 zile, mai sus de 29 zile le permite Consiliul gubernial. Celorlalți funcționari și angajați liberi, concediu le acorda administratorul.
18. La sfârșit de an școlar (pentru școala din Saharna el coincide cu cel civil), administratorul este obligat să prezinte, nu mai târziu de 1 februarie, Direcției Agriculturii și Proprietăților de Stat Herson-Basarabia, precum și Consiliului Zemstvei guberniale basarabene un raport de activitate pedagogică, financiară și materială a școlii.
19. Pe viitor, până la confirmarea personalului școlii, Zemstva basarabeană acordă pentru întreținerea școlii 1700 ruble. Din suma aceasta sunt remunerați administratorul și profesorii școlii. Întreținerea administratorului (pentru administrarea școlii și pentru predare), se stabilește la valoarea de 1100 rub. pe an, remunerarea celorlalți funcționari se stabilește de Consiliul Zemstvei. *Notă.* 1. Administratorul școlii se folosește de un spațiu locativ cu căldură termică și iluminare; 2. Administratorul școlii, învățătorul de religie și medicul se bucură de privilegiile de stat ale funcționarilor, indicate în Regulamentul din 26 mai 1905 (Отчет 1905, 144-148).

Odată cu aprobarea așa-ziselor „principii” – statut de organizare a școlii din Saharna, Consiliul gubernial publică în ziarul oficial *Бессарабские Губернские Ведомости*, în nr. 36, 37 și 38, din aprilie 1905, un anunț despre deschiderea școlii, pentru care Consiliul gubernial achitase redacției ziarului 11 ruble⁴. Anunțul avea următorul text: „Consiliul Zemstvei guberniale anunță că, la 15 mai 1905, la moșia Saharna, județul Orhei, lăsată prin testament Zemstvei, se va deschide: școala inferioară de viticultură și vinificație, de categoria a II-a, cu numele lui N.C. Apostolopulo și un lot agricol de experimentare cu același nume. Cursul de studii va fi de trei ani. La școală se primesc elevi din rândul tuturor categorii-

lor sociale, cu vârsta de 14 ani, care au absolvit școala primară. Cererile sunt așteptate pe numele Consiliului gubernial al Zemstvei” (Отчет 1905, 148).

Spre sfârșitul lunii aprilie au fost primite 10 cereri. Printre ele erau și patru cereri ale unor băieți ai căror părinți erau veniți de curând în Basarabia. În pofida notelor bune, obținute de aceștea în școlile primare, Consiliul gubernial, având în vedere numărul limitat de elevi, a găsit de cuviință să dea preferință băștinașilor și a ales următorii elevi: Hristofor Râli, Gheorghe Vasilev, Gherasim Roșca, Chiril Koncinski și Teofil Frei.

Însă îndată după aceasta, tutorele școlii E.I. Apostolopulo a înștiințat Consiliul gubernial că pe lângă cei cinci elevi pe care urma să-i întrețină din contul ei, ea este de acord să mai primească, în aceleași condiții, încă cinci elevi. Propunerea aceasta a fost primită cu o deosebită recunoștință de către Consiliu. Astfel, ea a dat posibilitate de a dubla numărul elevilor, fără a adăuga alocații suplimentare din partea Zemstvei.

Deschiderea școlii a avut loc la 18 mai 1905. În actul notarial de deschidere a școlii se menționează: „*Satul Saharna, județul Orhei. O mie nouă sute cinci, mai ziua 18. Consiliul Zemstvei guberniale basarabene în persoana: membrului ei Vichentie Emanuilovici Varzari, a agronomului Zemstvei Lucian Filipovici Lonjinski și membrului Zemstvei județiene Orhei Gheorghe Mihailovici Sîrbu, conform testamentului răposatului inginer Nicolae Constantinovici Apostolopulo, întărit de Judecătoria Regională Chișinău la 20 mai o mie nouă sute doi, au sosit în satul Saharna, județul Orhei, unde, în prezența următorilor martori, la această dată, la orele două ziua, au deschis Școala inferioară de viticultură și vinificație și lotul experimental cu numele lui N.C. Apostolopulo, în componența următoare: tutorele de onoare nobila Eugenia Ivanovna Apostolopulo, administratorul Semion Grigorievici Morghenștern, medicul Iulii Carlovici Peasețki și învățătorul de predare a obiectelor de cultură generală D.D. Bubuec; școala este amplasată în conacul din s. Saharna... La deschiderea școlii au mai asistat: Elena Aghezilaevna Apostolopulo, conducătorul nobilimii județului Soroca Vasilii Ivanovici Bogdan (fratele Eugeniei Apostolopulo), șeful sectorului 7 al Zemstvei județului Orhei consilierul de stat Piotr Matveevici Smolenski, supraveghetorul de statura a 2-a din județul Orhei Leonard*

⁴ ANRM, F. 65, inv. 1, d. 1377, f. 25.

Klopotovski, nobilul Alexandr Petrovici Smolenski, starostele satului Saharna Nichifor Margine” (Отчет 1905, 151)

În urma plecării din școală a elevilor Teofil Frei și Gheorghe Vasilev, în locul lor au fost primiți alții și componența lor era următoarea:

1. Concinski Chiril, or. Chișinău, 17 ani, a absolvit școala parohială
2. Catruc Gheorghe, din Cuhureștii de Sus, jud. Soroca, 14 ani, a absolvit școala primară în 1904
3. Cojohari Porfirie din s. Pogoceni, jud. Bender, 16 ani, a absolvit școala primară în 1901
4. Cozma Efimie, din Jora de Jos, jud. Orhei, a absolvit școala primară din sat, 18 ani
5. Palait Feodor, s. Saharna, a absolvit școala primară în 1905, 14 ani
6. Panfili Vladimir, s. Gordinești, jud. Orhei, a absolvit școala primară în 1904, 15 ani
7. Roșco Gherasim, s. Durlești, jud. Chișinău, a absolvit școala parohială Buiucani în 1905, 15 ani
8. Râlea Hristofor, s. Vorniceni, jud. Chișinău, a absolvit școala primară din Sireț în 1905, 14 ani
9. Savin Ion, Jora de Sus, jud. Orhei, școala din sat în 1903, 18 ani
10. Tulgara Grigori, s. Sărăteni, jud. Orhei, a absolvit școala primară în 1905, 14 ani (Отчет 1905, 152).

Componența statelor de personal ale școlii a fost următoarea:

1. Administratorul școlii și profesor al obiectelor de bază – viticultura și vinificația – S.G. Morgenștern, de proveniență mic-burgheză, de credință luterană, absolvent al Școlii Reale din orașul Odesa; a audiat Cursurile superioare de viticultură și vinificație de pe lângă Livada Nikitsk (a țarului) din Sankt Petersburg, fost viticultor de sector de pe lângă Comitetul de combatere a filoxerei din Odesa⁵. N-a lucrat mult timp la această școală. La 1 septembrie 1907 funcția de administrator o deținea Serghei Vădimovici Pristupa (Отчет 1907, 156).
2. Profesorul de limbă rusă și aritmetică, învățătorul școlii primare din sat – D.D. Bubuec, acceptat de Consiliul Zemstvei, aprobat de Departamentul Agriculturii și Proprietăților

de Stat și remunerat „cu o rublă pentru fiecare lecție”⁶.

3. Profesorul de religie – preotul din satul Saharna Ion Timuș (în cererea lui adresată Consiliului gubernial, cere să fie plătit cu o rublă pentru fiecare lecție)⁷.
4. Medicul – Iulii Carlovici Peasețki, șef de sector al Zemstvei din localitatea Rezina.

Deschiderea Școlii de viticultură și vinificație din Saharna a constituit un factor important în dezvoltarea învățământului agricol din Basarabia. Activitatea ei a fost de lungă durată. A activat această școală și în perioada interbelică. Nu dispunem, pentru moment, de informații referitoare la anul desființării acestei instituții de învățământ.

În pofida faptului că Zemstva basarabeană a tărgănat deschiderea Școlii de viticultură și vinificație și a lotului experimental, rolul ei în acest proces a fost însemnat. Meritul ei ține mai mult de aspectul juridic și organizatoric. Consiliul gubernial al Zemstvei (funcția de președinte o ocupa pe atunci baronul A. Stuart) a reușit să obțină acordul Ministerului Agriculturii și Proprietăților de Stat de a deschide școala, chiar dacă statutul școlii nu corespundea cerințelor noului regulament din 26 mai 1904. În ceea ce privește aportul financiar pe care urma să-l acorde școlii, apoi acesta era minim.

Finanțele alocate de către Zemstvă pentru întreținerea școlii abia de ajungeau pentru remunerarea personalului, nemaivorbind de întreținerea elevilor.

Desigur, că din punct de vedere financiar, cel mai mare aport l-a avut Eugenia Apostolopulo, care a suportat cele mai multe cheltuieli pentru întreținerea școlii, atât de necesare Basarabiei cu nivelul ei scăzut de cunoștințe în domeniul viticulturii și vinificației. Fără insistențele ei și fără suportul financiar dat de ea, școala de la Saharna, posibil, că n-ar mai fi existat.

Eugenia Apostolopulo a murit la 16 noiembrie 1915. A fost o persoană „cu atenția mereu spre popor”, „cuprinsă de o dragoste „vădită” față de populația din împrejurimi, – de parcă ar fi cu toți – „de aceeași origine, ar fi rudele ei îndepăr-

⁵ ANRM, F. 65, inv. 1, d. 1410, f. 2.

⁶ ANRM, F. 65, inv. 1, d. 1410, f. 19.

⁷ ANRM, F. 65, inv. 1, d. 1410, f. 16.

tate” (Rozanov 1998, 80). Activitatea ei filantropică a fost îndreptată spre instruirea populației basarabene, a ridicării nivelului ei cultural și religios. Dintre toate acțiunile întreprinse de ea, vrem s-o remarcăm și pe cea ce ține de domeniul muzeografiei. Într-o cameră de la subsolul cona-

cului său, E. Apostolopulo a deschis un muzeu de lucruri și obiecte vechi (Rozanov 1998, 51). Și mai mult visa ea să deschidă la Chișinău un muzeu etnografic, lăsând prin testament circa un milion de ruble în acest scop (Colesnic 2000, 24).

Bibliografie

Colesnic 1997: Iu. Colesnic, Chișinău. Enciclopedie (Chișinău 1997).

Colesnic 1997: Iu. Colesnic, Femei din Moldova. Enciclopedie (Chișinău 2000).

Coadă 2007: L. Coadă, Zembstva Basarabiei. Aspecte istorico-juridice (Chișinău 2009).

Журналы 1897: Заседание 12 января 1897. В сб.: Бессарабское Губернское Земское Собрание XXVI-II очередного созыва 1897 года. Доклады Губернской Земской Управы и постановления собрания (Кишинев 1897).

Копия 1905: Копия частного определения Кишиневского Окружного Суда по утверждению духовного завещания Н.К. Апостолопуло 20 мая 1902 года. В сб.: Доклады Бессарабской Земской Управы Губернскому Земскому Собранию XXXVI очередной сессии в 1904 году (Кишинев 1905)

Об устройстве 1905: Об устройстве школы виноделия и опытной фермы на части вотчины Сахарна, завещанной Бессарабскому земству инженером Н.К. Апостолопуло в сб.: Доклады Бессарабской Земской Управы Губернскому Земскому Собранию XXXVI очередной сессии в 1904 году, Кишинев, 1905

Отчет 1905: Об открытии в имении Сахарна, земской школы виноградарства и виноделия. В сб.: Отчет о действиях Бессарабской Губернской Земской Управы с 1 января по 1 сентября 1905 г. Губернскому Земскому Собранию XXXVII очередной сессии в 1905 году (Кишинев 1905).

Отчет 1907: Отчет о земской школе виноградарства и виноделия в с. Сахарна. В сб.: Отчет о действиях Бессарабской Губернской Земской Управы с 1 января по 1 сентября 1907 г. Губернскому Земскому Собранию XXXIX очередной сессии в 1907 году (Кишинев 1907).

Розанов 1998: В.В. Розанов, Сахарна (Москва 1998).

The role of Bessarabian Zemstva in opening the school of viticulture and winemaking from Saharna

Abstract

The activity of the Bessarabian Zemstva included a wide range of issues and tasks. An important place among them was held by issues regarding education. The subject of this article focuses on education as well. It reflects zemstva's contribution to the development of agrarian education in Bessarabia at the beginning of the 20th century. The article's purpose is to illustrate the role of provincial Zemstva in opening the school of viticulture and winemaking at the estate from Saharna which was donated to the Zemstva by engineer N. C. Apostolopulo.

The proposal to open a school of viticulture and winemaking in Saharna was for the first time put forward for examination at the 35th session of the Assembly of the provincial Zemstva (1903). This issue was also on the agenda at the meetings from 11th May and 18th December 1904. Yet, the Zemstva did not rush in opening the school, as it was opened only on 18th May 1905.

Although the Zemstva delayed the inauguration of the school, the role of the provincial Council was significant. The council succeeded in obtaining the approval of the so-called establishment „principles” of the school, although they did not correspond to regulation from 26th May 1904. However, Eugenia Apostolopulo, the tutor of the school, played the most important role in this process.

Роль Бессарабской губернской Земствы в открытии в Сахарны школы виноградарства и виноделия

Резюме

В сфере деятельности Земствы входило многочисленные и разнообразные дела. Среди них особое место занимало и образование. В данной статье затрагивается вопрос о содействии Земствы в развитие сельскохозяйственного образования в Бессарабии в начале XX века. Цель этой статьи состоит в том, чтобы раскрыть роль Бессарабской Губернской Земствы в открытии, в имении Сахарна, завещанной Земству инженером Н.К. Апостолопуло, школы виноградарства и виноделия.

Вопрос об открытии в Сахарне земской школы виноградарства впервые подвергся рассмотрению со стороны губернского земского собрания на XXXV сессии в 1903 году. Он был неоднократно обсужден на собраниях 11 мая и 18 декабря 1904 года. Губернское земское собрание откладывало открытие школы виноделия и виноградарства в Сахарне на неопределенное время. Школа открылась 18 мая 1905.

Несмотря на то, что земства медлила с открытием школы, роль Губернской Управы в открытии школы значительное. Она сумела добиться утверждения устава школы, так называемые «общие основания для устройства Сахарнянской школы виноградарства и виноделия 2 разряда, имени Н.К. Апостолопуло», хотя они не соответствовали положению от 26 мая 1904 года. Но самую большую роль сыграло Евгения Ивановна Апостолопуло (жена Николая Константиновича), которая была попечительницей этой школы.

12.02.2010

Vera Serjant, Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, str. 31 August, 121-A, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova